

SESSION 2022

**CAPES
CONCOURS EXTERNE
ET CAFEP**

SECTION : LANGUES RÉGIONALES

BASQUE

**ÉPREUVE ÉCRITE DISCIPLINAIRE APPLIQUÉE PORTANT SUR
LE BASQUE**

Durée : 6 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Si vous repérez ce qui vous semble être une erreur d'énoncé, vous devez le signaler très lisiblement sur votre copie, en proposer la correction et poursuivre l'épreuve en conséquence. De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, vous devez la (ou les) mentionner explicitement.

NB : Conformément au principe d'anonymat, votre copie ne doit comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé consiste notamment en la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de la signer ou de l'identifier.

Tournez la page S.V.P.

A

INFORMATION AUX CANDIDATS

Vous trouverez ci-après les codes nécessaires vous permettant de compléter les rubriques figurant en en-tête de votre copie.

Ces codes doivent être reportés sur chacune des copies que vous remettrez.

▪ **Concours externe du CAPES de l'enseignement public :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B E	0 4 4 0 E	1 0 3	9 3 4 9

▪ **Concours externe du CAFEP/CAPES de l'enseignement privé :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B F	0 4 4 0 E	1 0 3	9 3 4 9

1. Dans le cadre de l'enseignement de la langue basque au niveau B2 en seconde bilingue, vous analyserez le dossier proposé constitué de textes littéraires (documents 1, 2, 3, 4, 5). Cette analyse vous permettra d'étudier les représentations de la ville au cours du XXe siècle dans la littérature basque. Vous développerez, en français, un projet de séquence autour du thème « Le village, le quartier, la ville » à partir d'objectifs linguistiques, communicationnels, culturels et éducatifs.
2. Vous décrirez et analyserez les faits de langue soulignés dans le document 2, puis vous explicitez leur mise en œuvre en seconde bilingue au sein de la séquence pédagogique envisagée.

Composition du dossier :

1. Txomin Agirre, « Bilboko erbestea », *Garoa*, 1912.
2. Jean Etxepare, « Nabarreko hiri nausian ; Gipuzkoako hiri nausian », *Beribilez*, 1931.
3. Manex Erdozainzi-Etxart, «Pariseko lur-sabelean», *Gauaren atzekaldean*, 1984.
4. Harkaitz Cano, «New-York-en bizi urte batez », *Piano gainean gosaltzen*, 2000.
5. Andu Lertxundi, «Trieste hiriarren grazia», *Italia, bizitza hizpide*, 2004.

Lehen dokumentua

Bilboko erbestea

Aloña ondotik erbestera ertenaldi bat egin bear degu. Somorrostrora joan gintezke lenbizi. Bizkaira esatera ninjoan, baño damutu egin zait; bada Bilbotik itxasoruntz goazela ezker aldetik dauden erriak eztiruditen Bizkaikoak. Toki aietan Bizkai barrutik agiri dan zeru garbirik ezta ikusten; Gernika, Durango ta Markiñako ibarretan daukagun pake ta txukuntasunik ezta billatzen; etxeko izkuntza maitearen durundi gozorik ezta iñon sumatzen.

Nerbion ibai zabala, ibai ospetsua, Euskalerriko ibai guztien ibaia da, denok dakigu. Bere gañean daukazki, Bilbotik asi ta Portugaleteraño, erridi askotako itxasontzi sendoak; bere azpian, uretan edo urertzeko basatan, txalopa saiats, *gabarra* zati, soka ustel, kate zar ta aingura ordoituak; bere albo legorretan, erbestera eraman bear diran edo erbestetik ekarri dituzten mia pilla ugariak, neurrian ebakitako piñu olak, arri, kare, gatz ta burniak; burni me zapalak, biribil luzeak, utsak eta beteak, bidietarako, zubiak egiteko, aterpeak jasotzeko, etxien abe izateko, eta batez ere burni oien sorrerako labe goriak, berebiziko lantegirik andienak, sua ta garra, autsa ta ke lodia borborrean zerua illuntzeraño jaurtigiaz; antxen dakusgu jantzi loi, izerdi usai ta begirune gaiztoko langille zikin zetakaz beteak eta bertan entzun litezke uri andi baten indar, almen ta bizitza erakusten duten gizadi marmarretak, malluen danbatekoak, itxasontzien turruntak, tximist-gurdien txintxiñak eta sugurdi azkarren tipirri taparra luze adoretuak. Nerbion inguruari Euskalerriko alderdia baño *Londresko* auzotegia obeto deritzat.

Gorago daude Galdames, *San Salvador*, ta Abantoko mendiak, Ortuella ta Gallartako lur ta gizon gorriak. Mendi aietan eztago zuaitzik, eztago lorerik, eztago belarrik ere. Mendi gorri aiek burniz urratu dituzte, izerdiz aña odolez intzatuak dirudite.

Garoa, XI, Txomin Agirre, 1912

Bigarren dokumentua

Nabarreko hiri nausian

Beribilak firrindan badoazkigu. 70 kilometra irets bailitzazkete oreneko.

Iruña! Iruña!... Lehengo errege Nabarrekoen hiria huna nun dugun berehala begien aitzinean, munho ttipi bateko ordoki-gainean jarria, iduri alde orotarar so: baituke ere zeri egon beha, munhoa zelaiaren erditik eraikitzen delakotz, eta zelaia bera oixtiko mendi urrunek dutelakotz eguerdi ala ipar aldetik hesten.

Aspaldiko orde, zelai huntan hala-nola hirian ikusten dugu zuhatz-andana pollita, atsinartzen baitute gure begiek.

Sartzen gira Iruñan patar ezti bati goiti, kazerna berriak diren hegitik. Barnaxago bagoazi, datxikola, etxe-andana handi baten artetik, berriki eginak hok ere.

Adituak ginen jadanik Iruña urthetik urthera aitzinatuz zoala, ederrago, garbiago, argiago ere ba, urrundarik ekarri ur eta elektrikari esker. Ez dezakegu uka badela aurrerapen asko, baina ez baita arabez merkatu ez besta eguna, nehor guti da ezagun karriketari; erdia lo bizi dela Iruña erraitera ginoazke, ez bagine orhoit San Ferminetako jaiek urthe guzietz, aste bat dirauno, burburbur pizten duten alaitasun erroaz.

Beribileko ene lagunak behatzen du xitez buru-gaineko saretik dilindan ezarria duen sakelorenari: hamabiak eta hogoi! Ez othe da berantegi, hiriko edergailuen ikusteko?

Sartzen gira etxe gora batzuek lau aldetarik hesten duten Plaza Castillo aipatuan. Inguru guzian etxeek egiten dute arku-azpi; harrizko itzalpe goxoagorik ez dakigu badenez nihungo hirietan, nahiz ez den ageri hemen saltegi eder bat bakarra. Bi «kafe» handi ba haatik zoko batean, zumezko jar-alkiek hartzen daietenak parreko arku-azpi guzia.

Bihurtzen gira erne kathedraleko alderat, eta hemen baratzen.

Gipuzkoako hiri nausian

Urrun othe gira bada oraino Donostiatik? Ez dut uste. Eta orhoitzeak berak atsegabetzen nu. Garbiki erraiteko, ez dut maite Donostia. Aspaldiskoan, urthetik urthera ttipitu zait, ez bakarrik hiriarenzat naukan amodioa, baina oraino tokiaren beraren alderakoa. Iduri zuen hunek ohantze bat lehen, laborantzako alhor bat, baratze bat kasik. Itsas-aldetik, dakizun bizkar konkor harek berak beiratzen zuen. Ez osoki, haatik; arteka batetarik uzten zuen itsaso-muttur bat sartzera alhorreraino, zabaltzera ere ba apur bat, ezteki. Arteka haren erditik xutitzen zen mendoi kazkar arkaizdun bat, iduriz itsasoaren oldarra hobeki hausteko oraino. Iuzpegi ala eguerdi alderat, lerdoin gorasko batzuek inguratzen zuten, mailez-mail bat bertzea baino larriago.

Orai, baratze, alhor, pentze, iraztor, bazka-leku hek, dena etxe dira. Egoitzetako harri lantuek dituzte estali. Badela egoitza ederrik ez dut ukatuko, bainan arras gutiak dira begiarentzat bezala adimenduarentzat eder direnak. Geihenek badute eskas bat: arimakoa. Egileek beldurra dut etzakiten Olerkia zer den. Erosoan bizitzea, ba; ez, ordean, zeru-alde noizean behin gogoaren airatzea. Mediterranea etzuketan ezagutzen; Grezian gaindi etzitazken ibiliak nihoiz. Gaur den egunean, arruntago baizik ez da bilakatu jendea, han nola bertzetan. Metaka sartzen da atzerritarra. Aberasten duke tokia, bainan ez hobetzen. Aberastasuna ez da aski, gizonaren ontzeko. Ardurenean ez othe du apaltzen, bizizale zuhur eta geroago lehiatsuago batetik eginez gozazale iztil bat?

* * *

Herri handi eder bat aurkitzen dugu bidean: *Usurbil*. Eder eta handi bezain aberatsa izan behar da, bazter zabala du eskuin alderat. Ez gira baratzen. Uste baino urrunago kausiturik Donostia, gure otomobilen gidariek akulatzen dute zoinek gehiago bere zaldia. Aurkintze huntako laborantzak ez du bertzalde deus, so gagozkiokenik. Kilometra andanaño baten buruko, gure ezkerretarikako bizkarra goratzen da, mendixka bat egiterainokoan. Ohartzen niz hunen gainean eraikia den hôtele handiari. Begien aitzinean dugu geroztik Igueldo deitzen duten mendiñoa; helduak gira Gipuzkoako hiri-nausirat.

Huna, zolan, hiriko karririk; huna, ezkerretarik, itsasoak berriki ginion artekatik hiriraino sartzen duen muttur kamutsa. Itsasoa bera ez da zeharkatu baizik ezagun, bere mutturraren erditsutan xutitzen zaion mendoiak erdi-gordetzen duelakotz, xuxenetik beha legokeonari. Huna oraino, gure eskuinetarik, lerdoin batzu dena jauregiz estaliak: hotarik ederrena lehen mailean, gorrats, luze, itzalpe batzuekin harateko aldetik: erregeren eta hunen familiaren udako egoitza. Tranbiek, otomobilen ugariak, oinkarien usuak, alde orotarik beharrietarat heltzen zaikun burunba bitxiak, hiriko zer guziek, hots, erne baino erneago ezartzen gituzte eta orozbat erabetzen. Gainera, soldadoz eta hirizainez ebroa etzaikuia atheratzen zoko guzietarik! Xuxen ibiltzeko duke hemen gizonak, nor-nahi izan dadin. Hiriaren erditsutako karrিকা-bazter baterat lekutatzen dira gure otoak.

Beribilez, Jean Etxepare, 1931

Hirugarren dokumentua

Pariseko lur-sabelean

Asteguna. Arratsaldeko seiak : hirietan lana bukatzen den tenorea. Jendeak eta jendeak... Orotarik : gizon eta emazte, adinetako eta gazte. Hots, orotarik dabila metrorateko lurpe-bideetan zehar. Parisen, lur azalean eta lurpean jende anitz dabila, kurutzatzen eta saheskatzen da. Bakoitza dihoa bere bidetik : lanetik etxera. Eta nonbait kokatuko da gauerako. Azkenean, bakarrik edo lagun batekin, loan ahantziko ditu bere gorputzaren mugimendu nagiak.

Montparnasse. Hemen ere jendea dabila, murriz. Metroaren haiduru, xutik edo jarriarik. Besteak beste : lau gizon aulki batean jarriak. Lauak doi bat gazte. Bat bere bekillen puntan burua ahuspe. Beste bi, ixil-ixilak, soa galdua, jendartean nahasia. Laugarrena xutitzen da : sakolatik arno botoila bat ateratzen du jadanik erdikala hustua ; beste hurrupako bat azkarra egiten dio, eta berriz ttottotzen da. Holakoei jendeak ez die kasu handirik egiten. Bakoitzak bere espazioa duena eta dukeeno. Bakoitza bere bidetik joan daitekeeno. Metroan sartu ginen. Tuta luzea eta atea hetsi ziren automatikoki. Metroak eramaten gintuen.

Vavin. Batzu jautsi ziren, beste batzu igan. Tuta hasi zen eta, azken mementoan, punpez gazte bat sartu zen. Ateak hetsi ziren automatikoki. Metroa abiatu zen. (...)

Metroa baratzean, bazen jende aldatze mugidura handia : batzu jautsi bezain fite besteak pusaka sar, ardiak kortxilan sar-jalgitzen diren bezalatsu. Ateak hetsi-eta, doi bat laxatzen ere zen gorputzen arteko tinkadura eta bakoitzak haztamuka, pollikiño, aurkitzen ere zuen zangoak non hobeki finka besteenak lehertu gabe. Arteak eta pasaiak hain hertsi izanagatik, bakoitzak, xutik edo jarririk, emeki-emeki nolazpait lotzen eta kokatzen zituen bere membroak luzaran edo bilduan. Behar zen baitezpada doi bat adrezia. Egia erran jendea ohitua ere zen holako tenoretan metaka ibiltzen. Ez zen jestuen eta mugimenduen grazia eskatzen. Xoilki doi bat kasu egitea eskuz besteak sobera kilikatu gabe, edo zangoz sobera lehertu gabe, edo ipurdiz sobera tinkatu gabe. Jenagarriena zitekeen aurpegien hurbildura hori, besapeko izerdi urrin bafada... Zernahi gisaz bakoitzak bazuen bere egunaz aski eta bere sentsuak zekarzkien maltso. Arren askiko zen ez arras lazoki ibiltzea, doi bat kasu egitea gerta zitekeen minbera gunee bat ez ziztatzeko ustegabetarik. Igan, jautsi eta joan halarik hobekiena. Metroko krisketak automatikoki hesten dira. Beharba nahiko nuen mintzatu. Norbait kurutzatu.

Denfert-Rochereau : Jende pila jautsi zen eta zalapartaka barreiatu lurpeko bide-hertzeetan zehar. Pariseko lur-sabela : dena bide, dena pasaia, dena estazio, dena argidura, dena metro. Jende oste irentsiak, harat-honat. Jende broia bihurgune, eskalier, sar-jalgietan. Denak berdinduak, zatikatuak, bereziak, handiak eta xumeak, nahas-mahas. Mementoko. Eta gero bakoitza bere alde hiri handian, karrikaz-karrika barreiatua, joana, gordea. Biharamuna arte. Eta berriz Pariseko lur-sabelaren atzartze-mugimenduak : metro burrunba urrun, hurbil, han nonbait ; jendeen urratsak, tzafla-tzafla, lasterkak, eztulak, solasak ; jendeen hats kolpeak. Metroaren etorrera, baratzea, abiatzea estasioz-estazio. Jende pila. Nik ez nekien zerk bultzatzen ninduen, zerk eramaten ninduen. Zangoak asalatuak senditzen nituen eta kasik airean nindoan : besteen atzetik, ondotik, saheska, trebeska, amorratu bat irudi, besteen artetik zeiharka. Burtxoratua. Jendeekin eramana. Jendeekin joana. Sar-jalgi bat. Joan-etorri bat. Desplazamendu baten doia. Eta gero, bakoitza bere hartala, zalapartaka, hatsantua, nonbait gordea litekeen etsai baten aztaparretatik eskapatu nahi bagenu bezala. Eguna nonbait maltsoki iragan behar delakoan. Bakoitzak ba ote daki zerk horrela darabilen ?

(...) Aterako ginela, goiz edo berant, ilunpe etsigarri hontatik. Geure bizkar konkortua zuzenduko genuela elkarri behatzeko. Geure besoak kurutzatuko genituela elkar besarkatzeko. Geure zangoak laxatuko genituela elkarrekin dantzatzeko. Holako pentsamenduetan nidabilan. Nere herriaren kexaduraz inarrosia. Gugan ahantzia izan nahi ez duen mundu kokatua ! Urruneko leihorretan itsasoak busti eremu gazia ! Lurraren erraietan zihoan gutizia ororen oihua, samin eta astun, itsasoaren marrumekin nahasteraino. Bizitza ororen marruma kexua !

Rue de l'Université kalean sartu gineneko iluna zen. Abendoko egun hits bat egina zuen. Lanao egun guzian ez zen denmendrenik altxatu. Eguna kasik ilunpean pasatu zen. Eta gainera zer hotza ! Zalukara gindoazen metrotik aterata. Kurutzatzen genituen jendeek ere ez zuketen kanpoan abusatzeko gutizia handirik : beren estalgi handian tinkatuak, eskuak sakolan, firrindan zoazen, larrazkenean hosto eihartuak bezala. Usaiako argiak piztuak izanikan ere, Parisek galdua zuen bestorduzko berotasuna. Zenbait egun gorabehera, negua zen-eta...

Gauaren atzekaldean, Manex Erdozainzi-Etxart, 1984.

Laugarren dokumentua :

New-York-en bizi urte batez

My beautiful chinese cafe

Oinez ibiltzeaz aspertzen naizenean, liburudenda batera joaten naiz goizero. Liburudendak ikaragarriak dira hemen : mahaiak eta aulkiak daude, bertan eseri eta kafea hartuz nahi duzun liburu irakurtzeko. Esertzeko lekurik ez badago moketaren gainean etzan lasai, inork ez dizu ezer esango. Makina bat liburu ari naiz irakurtzen : gaur lau atal, bihar beste lau... Gero apalean utzi eta hurrengo eguna arte.

(...) Astebete daramat Manhattanen bizitzen eta oraindik ez dut Askatasunaren Estatua ikusi ere egin. Metroa hartu eta Battery Parkera zuzendu naiz honenbestez. Erraza da Manhattango irla barruan metroa erabiltzea : *uptown* edo *downtown*, gora edo behera, ez dago besterik. Gorantz Harlemerantz, eta beherantz berriz, Twin Towers eta Wall Streeteko karrika itxi eta ilunera ailegatu arte. Ezdeusa ikusten da hemendik Askatasunaren Estatua, ez dirudi gauza handia. Bi poema posibleren zirriborroak ekarri ditut etxera.

Harlem

Bisitaz betetako astea. Denak batera, denak elkarrekin, denak bata bestearen segidan datozkit bisitak. Eta nekagarria da. Bakarrik egon nahi nuke, eta bakardade mota ezberdinak sortu eta asmatu eta dastatu. Lehen bezala. Baina lagunak ere zaindu behar dira. Gidarena egitea tokatzen da. Manhattanera ailegatu eta lehen astean eman nuen estreinako osteratxoa Harleminen. Hamabost bat kilometro egingo nituen oinez egunero hona etorri berritan. 18. Kaletik abiatu eta Central Parkera iritsi ondoren, parke guztia zeharkatu eta 110. Kaleko geltokiraino heldu nintzen. Hortxe koka dezakegu Harlemgo muga.

Williamsburg bridge

Williamsburg Bridge da, Brooklyngo zubi ospetsuaz aparte, Manhattango irla Brooklyn eta Queens auzoetatik bereizten duen East River ibaia zeharkatzen duten beste lau zubietatik bat. Gure auzoaren izen bera duen Williamsburgeko zubia, bestalde, Brooklyngoarekin batera, oinez zeharka daitekeen bakarra. Elurra egin du atzo eta gaur goian-behean, eta kamera¹ hartuta zubira txuribeltzeko karreta² bat botatzera abiatu naiz. Williamsburgekoa ez da inondik ere Brooklyngo zubia bezain polita. Nekez ikusiko duzu inongo filmetan. Baina ederra da bere itsuskerian. Oso zubi alemaniarra da, nolabait esatearren : altzairuzkoa, x formako trentzaduraz betea, graffitiz estalia, itxura zaharkitua duena. Alanbre hesiak eta kontzentrazio esparruetako garitak diruditen etxola itxiak ere badira zubiaren bi alde bietan. M metroa zubiaren gainetik igarotzen da eta oinez zoazela, zure oinen pean autoak ikusiko dituzu pasatzen. Behean, ibaiaren ertzean, hiri guztia azukrez hornitzen duen *Domino* enpresako lantegi erraldoia dago.

Ez dabil inor gaur zubian. Izan ere, elurrak, ohiko egunetan ikusten diren txirrindulari eta patinatzaile apurak uxatu ditu. Hiri honek argazkilari sena, margolari sena, zerbait egiteko sena pizten ditu. Arratsalde osoa eman dut argazkiak ateratzen.

---

¹ Kamara : argazkien hartzeko tresna, appareil photo.

² Karreta : pellicule.

Piano gainean gosaltzen, Harkaitz Cano, 2000 (Zati hautatuak)

Bosgarren dokumentua :

Trieste hiriaren grazia

Trieste ha una scontrosa grazia (Triestek grazia iheskor bat du), dio Umberto Saba-ren bertso batek. Grazia horren sekretuak ibili nau egunotan atzetik. "Itzuliko naun", pasatu zait burutik. Ez da nostalgia. Bertako etxe, kale, teilatuetan denbora gelditu dela iradokitzen duten hiriei eskaini behar zaie arretea gehien. Eta Vienako estiloan jaso zituzten eraikuntza handietan denbora geldituta dago, Triesteren garai historiko aldekoenen haizearen abarora. *Assicurazioni Generali eta Lloyd's* aseguru-etxeenak dira hirian han-hemenka barreiatuta dauden eraikuntza pribatu ederrenak. Polita aseguru-etxeen metafora jubilatuen hiri batean: mesfidantza omen da segurtasunaren motore.

Portuko salgaien aseguru-etxeek, aipatutako bi horiek bereziki, zeregin handia izan zuten hiriaren sasoi bateko garapen ekonomikoan. Baina orain gerontokrazia handia dago Triesten : azkeneko datuen arabera, erretiroa hartutakoak dira biztanleen ehunetik hogeita bost. Liburuxka batean irakurri dudanez, "Triestek ez du zahar-etxeen premiarik, hiri osoa baita zahar-etxe handi bat". Baina inon baino independenteago dira hemengo zaharrak : bakarrik bizi eta unibertsitatera joaten dira, hizkuntzak ikasten dituzte eta kirolak arriskutsuenak praktikatzeko, ehizean ibiltzea edo perretxikoak biltzea gustatzen zaie Esloveniako baso hurbiletan... Eta, oroz gain, horri guztiari gailentzen zaion pasio bat dute : gutunak eta gutunak bidaltzen dituzte egunkarietara beren kritikak, protestak, kexuak, arrangurak agertuz. Gazteei, berriz, bertatik alde egiteko premia eragiten die Triestek. Angelo Baiguera kantariak ondo azaltzen du sentimendu hori : *Trieste, barattoli vuoti, vie deserte a notte inoltrata, Trieste, blue-jeans ebestemie, Trieste, Trieste abbandonata* (Trieste, flasko hutsak, kale bakartiak gaueko ordu txikietan, Trieste, *blue-jeans*ak eta biraoak, Trieste, Trieste baztertua).

Horrek guztiak tristura modu bat iradokiko zion agian irakurleari. Baina *Trieste* eta *triste* hitzen arteko lotura erraza-errazegia-saihestu izan dute hiri hau kantatu izan duten poetek. Triestek grazia iheskor bat du, bai. Baina ez nuke esango tristurarena denik. Ondo eramandako dekadentzia baten dotoretasunarena ? Ez dakit. Baina grazia horri lotuta bizi izan zen James Joyce hainbat urtetan, *Assicurazioni Generali*ko bulegoetako batean lan eginez. *Assicurazioni Generalin* lan egiteko kontratua eskuan zuela etorri zen Kafka ere Triestera, baina ez zituen hogeita lau ordu egin hemen. Oraindik inork ez du argitu zergatik. Grazia iheskor horren beldurrez egin al zuen ihes Franz Kafkak Triestetik, deabrua atzetik balu baino bizkorrago ?

Italia, bizitza hizpide, Andu Lertxundi, 2004